

Redactie

Mw. M.M. van der Burg, hoofdredacteur	mmvanderburg45@gmail.com	030-2520750	06-22987711
Mw. J.W. Kersten	j.w.kersten1@gmail.com		06-22522475
G.J.W. van Oven	vanoven@casema.nl	071-8890451	06-25590716
J.P. van Iersel	jpvaniersel@gmail.com	070-3546165	06-20597487
Mw. J.M. de Vries	Monique@devries.to	070-3520749	
Eindredacteur: R.H. van der Heide	r.vdheide@tweedekamer.nl	070-3185681	06-21703690
Gastredacteurs: J. Wallage en J. Terlouw			

Commissie rechtspositie

G.J.P. van Otterloo, voorzitter	gjpvo@xs4all.nl	070-3232640	
O. Scheltema-de Nie	o.scheltema@online.nl	070-3551569	
P.J. Biesheuvel	pj.biesheuvel@12move.nl	070-3455975	
G.B. Nijhuis	nijhuis.advisering@kpnplanet.nl	0523-677366	

Bestuur

Mw. S. de Jong, wvd. voorzitter	sij.brigje@home.nl	0594-512178	
A. de Jong, penningmeester	ariedejong@hetnet.nl	071-5212318	06-47381662
J.G.C. Wiebenga, internationaal secretaris	jwiebenga@hotmail.com	023-5246141	
J.P. van Iersel	jpvaniersel@gmail.com	070-3546165	06-20597487
Mw. E.G.E.M. Bloemen	bloemenliesbeth@hetnet.nl	071-3018529	
D. Eisma	deisma6@gmail.com	070-3241543	

Ambtelijke ondersteuning

R.H. van der Heide	r.vdheide@tweedekamer.nl	070-3185681	06-21703690
--------------------	--------------------------	-------------	-------------

Druk: Reprografische afdeling Tweede Kamer

Vormgeving: Stafdienst Communicatie, Henk van der Velden

Verenigingsadres/ledenadministratie

Vereniging van Oud-Parlementariërs, t.a.v. Reinder van der Heide

Postbus 20018, 2500 EA 's-GRAVENHAGE

Website(s): www.vopnestor.nl en www leden.vopnestor.nl

Het lidmaatschap van de Vereniging van Oud-Parlementariërs (VOP) staat open voor oud-leden van de Tweede Kamer en/of Eerste Kamer der Staten-Generaal en het Europees Parlement. De contributie bedraagt € 30,- per jaar en moet worden voldaan op betaalrekening NL34INGB0000253063 van de Vereniging van Oud-Parlementariërs, Den Haag.

Beveiligingsdienst

secretariaatbeveiligingsdienst@tweedekamer.nl	070-3182146
	of 3182153

Voorjaarsbijeenkomst 27 maart 2019, Dordrecht

NESTOR

INHOUDSOPGAVE

- 3 Van de redactie**
- 4 Suze Groeneweg: de eerste vrouw in de Tweede Kamer**
- door Mieke van der Burg
- 6 Brexit: een tussenstand vanuit continentaal zicht**
- door Joost van Iersel
- 14 In Memoriam Wim Kok**
- door Jacques Wallage
- 16 Column: "Geloven of onderzoeken"**
- door Jan Terlouw
- 18 Het leven na de Kamer**
Aan het woord: Lutz Jacobi
- door Joke Kersten
- 22 Afscheid van Ries Smits**
- door Monique de Vries
- 25 Interview met Boris Dittrich**
- door Gerritjan van Oven
- 28 Boekbespreking**
'Miguel Pourier, Leven om te dienen' van Bernadette Heiligers
- door Gerritjan van Oven
- 32 Van het bestuur**
"Heeft Europa nog toekomst?"
- door Jan Kees Wiebenga, Internationaal Secretaris VOP
- 34 Kort verslag Najaarsbijeenkomst VOP**
- 38 Reparatie pensioen van "oude" oud-parlementariërs?**
- door Gerrit Jan van Otterloo, voorzitter Commissie Rechtspositie
- 42 Welke Nederlanders verdienen een buste**
- door Reinder van der Heide
- 46 Overleden**
- 47 Verschenen boeken**
- door Mieke van der Burg en Reinder van der Heide

Deadline volgende NESTOR: 1 februari 2019

Omslagfoto:

Borstbeeld van Suze Groeneweg, Statenpassage, Tweede Kamer (2018, door Siemen Bolhuis)

VAN DE REDACTIE

Afscheid nemen, groot en klein.

Velen hebben in het Concertgebouw afscheid genomen van Wim Kok. Jacques Wallage herdenkt Wim in zijn In Memoriam als een 'bijzondere, gewone man'.

'Klein afscheid' hebben we genomen van twee leden van het VOP-bestuur: Jan Dirk Blaauw en Ries Smits. Beiden traden af vanwege het bereiken van de statutair maximum toegestane termijn. In het vorige nummer van Nestor heeft Ries Smits Jan Dirk Blaauw mooi geschilderd: "Jan Dirk heeft de VOP op een hoger plan gebracht, Europees, maar vooral ook nationaal." In dit nummer wordt Ries 'in het zonnetje gezet' door Monique de Vries. Een geweldige secretaris. Altijd bereikbaar, goed geïnformeerd en een zeer plezierige en actieve 'gast' bij onze redactievergaderingen. Daarvoor bedanken wij hem zeer!

Ook landen nemen afscheid van elkaar. Over Brexit is al wel een boekencast volgeschreven. Veel blijft echter onduidelijk, omdat het eindresultaat diffuus is. Binnen deze context maakt Joost van Iersel een interessante tussenstand op.

Lang, nou ja 100 jaar, geleden, kwam de eerste vrouw in de Tweede Kamer: Suze Groeneweg. Een feit dat niet zonder slag of stoot tot stand is gekomen en vele (ook praktische) gevolgen heeft gehad. Reden voor Mieke van der Burg om hieraan aandacht te besteden. Het komend jaar hoort u hier meer van!

Onder de kop 'Geloven of onderzoeken' verwijt Jan Terlouw "gelovige" politici traagheid met de aanpak/het tegengaan van de opwarming van de aarde. Hoe moeilijk het is om urgente veranderingen te bewerkstelligen in de samenleving én in hoofden van mensen, ondervond ook Boris Dittrich. Via het interview met Gerritjan van Oven kunt u een kijkje nemen in zijn werk bij Human Rights Watch in de afgelopen ruim elf jaar. Lutz Jacobi maakte een snellere verandering mee bij de tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen in Leeuwarden. Tegen de stroom in behaalde de PvdA een overwinning, althans een zeer gering verlies ten opzichte van de landelijke trend.

In de rubriek 'Boekbesprekingen' is een bespreking gewijd aan een boek dat twee jaar geleden is uitgekomen: "Miguel Pourier. Leven om te dienen" van Barbara Heijligers. Een interessant boek dat een kijkje geeft in de ontwikkeling op de Antillen.

Verder treft u – vooral voor de niet-aanwezigen – een kort verslag van de Najaarsbijeenkomst van de VOP. Na de gebruikelijke jaarvergadering heeft Joop van den Berg een boeiende inleiding gehouden over ‘begrip’ en ‘werkelijkheid’ van het politiek compromis in de naoorlogse jaren. Een bezoek aan Europol volgde, met een afsluitende borrel in het alom bekende café “De Posthoorn”.

Onze internationaal secretaris beschrijft het verloop van de internationale bijeenkomst van de koepel van Verenigingen van Oud-Parlementariërs (FP-AP) in Straatburg die ‘de Toekomst van Europa’ als thema had. Lees wat deze boeiende bijeenkomst heeft opgeleverd!

De Commissie Rechtspositie heeft dringend uw hulp nodig. Lees hun oproep en werk mee om een einde te maken aan het ongerechtvaardigd verschil in pensioengrondslag tussen verschillende oud-parlementariërs! Voorts treft u een bericht annex aankondiging van een verzoek van het Parlementair Documentatiecentrum (PDC).

Een artikel in Trouw lokte een reactie van Reinder van der Heide uit, en de redactie kreeg die ook.

Tenslotte treft u de vaste rubrieken ‘Overleden’ en ‘Verschenen boeken’ aan.

SUZE GROENEWEG: DE EERSTE VROUW IN DE TWEEDE KAMER

“Mannen, past

Mieke van der Burg

nu op je tellen

Hou je zinnen bij elkaar

Denk maar eens aan Jeanne d’Arc of Kenau

Simons Hasselaar

Mannen van de Tweede Kamer

Jullie zijn niet meer alleen

Wanhoop niet want je staat toch nog bijna

Honderd tegen één.....”

Met dit couplet dreef de ARP (Anti-Revolutionaire Partij) de spot met de toetreding van de eerste vrouw in de Tweede Kamer, Suze Groeneweg. Het is een couplet uit een lied dat speciaal voor haar was geschreven toen zij op 3 juli 1918 als eerste vrouwelijk Kamerlid voor de SDAP werd gekozen. Het was dus wennen!

Ook in praktische zin. Na het zomerreces – op 17 september – viel de eerste zittingsdag van de Tweede Kamer samen met Prinsjesdag, waardoor Koningin Wilhelmina in haar troonrede het gebruikelijke “Mijne heren” weglief en begon met “Leden der Staten-Generaal”. Ook het Kamergebouw was niet toegerust op vrouwen. Er werden daarom speciaal voor haar een WC en een kleedkamer gemaakt. Het gangetje dat daarheen leidde, kreeg al snel de naam ‘het Groenewegje’.

Suze Groeneweg

Op 27 september 2018 is Suze beëdigd als Kamerlid. Honderd jaar later, op 27 september 2018, heeft Kamervoorzitter Khadija Arib in het gebouw van de Tweede Kamer een borstbeeld van Suze Groeneweg onthuld, gemaakt door kunstenaar Siemen Bolhuis (zie voorpagina). Met deze onthulling werd het startsein gegeven voor de opening in de Statenpassage van de tentoonstelling “Ik vier mijn stem” en andere activiteiten voor de viering van 100 jaar algemeen kiesrecht.

Eveline van Rijswijk heeft op 7 november jl. de eenakter “De Première” opgevoerd, gewijd aan Suze.

Tentoonstelling “Ik vier mijn stem” in de Statenpassage

Het algemeen vrouwenkiesrecht kwam echter pas in 1919 tot stand. Hieromtrent zijn er volgend jaar overal in het land activiteiten. De start daarvan is op woensdag 16 januari 2019, met de opening van de fototentoonstelling “Vrouwen zitten nooit stil” van Mieke Schlaman door de Kamervoorzitter. Ook oud-Kamerleden krijgen een uitnodiging. Hieraan gekoppeld is er een mini-symposium waar, naast een terugblik, vooral het *heden* en de toekomst van de vrouwenemancipatie in de schijnwerpers komen te staan. 1919 wordt dus groots gevierd! Vrouwelijke oud-Kamerleden horen daarbij. We houden u op de hoogte!

BREXIT: EEN TUSSENSTAND VANUIT CONTINENTAAL ZICHT

Joost van Iersel

Tegenover de rustige en consequente houding van het EU-team onder leiding van Michel Barnier steken de eindeloze en vaak chaotische scènes in Londen schril af. Een van de belangrijkste lidstaten gaat de EU verlaten, een ongekend zware klap, waarmee het VK (Verenigd Koninkrijk) zich losrukt van één van zijn twee hoofddankers in de wereld. De Britse politieke discussie die om beurten ongeloof en meewarigheid oproept, houdt ons in grote spanning waar dit alles op zal uitlopen? Sinds het voorstel van *Chequers* van premier May afgelopen juli is er meer klaarheid over de Britse koers. Het blijft echter mistig. Sinds zij een vastere greep op het proces heeft gekregen, is ook de invloed van de ambtenarij toegenomen. *Whitehall* tracht Westminster te corrigeren, waar het mogelijk is, *damage control* dus. De grootste schade is echter niet meer te ontlopen, het VK wordt vanaf 29 maart 2019 een derde land met verreikende gevolgen voor zijn politieke status in Europa en voor de economische en verdere betrekkingen tussen Engeland en het continent. Over *Brexit* is al een boekenkast volgeschreven. Daartegenover zijn de reacties van de EU27 veel minder in kaart gebracht. Mij is gevraagd om hierover wat gedachten op papier te zetten. Veel blijft onduidelijk, omdat het eindresultaat diffuus is. Onzekerheid is troef. Maar er is wel wat te zeggen over het veranderend perspectief. Mijn kanttekeningen zijn noodgedwongen beperkt en subjectief.

Ferme randvoorwaarden en afwachtende houding

Het Britse referendum in juni 2016 riep in heel Europa verbijsterde reacties op. Niemand heeft ooit rekening gehouden met de stap van welke lidstaat dan ook om vrijwillig de EU te verlaten. Zelfs in de zwartste dagen van het Griekse financiële drama, dat gepaard ging met scheldpartijen en verwensingen naar Duitsland en

Angela Merkel, bleef de grote meerderheid van de Grieken pro-EU. In Polen dat nu zo onder vuur ligt van de Commissie wegens aantasting van de rechtsstaat, is meer dan 80% van de bevolking pro-Europees. In Italië is de kritiek fors toegenomen, maar de flinke verhalen van de coalitie laten het Italiaanse lidmaatschap van de Unie onverlet. In Engeland ligt het anders. Vanaf 1973, jaar van de toetreding, stelt het VK zich afstandelijk op. In latere stadia krijgen we te maken met een serie *opt-outs*, waaronder met name de EMU (Economische en Monetaire Unie), Schengen, regels met betrekking tot de arbeidswetgeving en delen van Justitie en Binnenlandse Zaken. In de Britse benadering is de Unie niet meer dan vrijhandelszone, die gecompleteerd wordt door een Interne markt. De politieke dimensie van de integratie, die op het continent wordt gekoesterd, is in dat concept afwezig. Dit verschil in visie is tot dusver niet onoverkomelijk, omdat de overige lidstaten Engeland om uiteenlopende redenen als een onmisbare partner beschouwen. Er zit voor iedereen het nodige van eigen smaak in. Nederland heeft het Britse lidmaatschap altijd voorgestaan als tegenwicht tegen Frankrijk en Duitsland. Met Duitsland en Scandinavië is Engeland voor Nederland dé partner voor een liberale marktordening en open markten. Frankrijk heeft vooral het oog op de sterke Britse defensie als partner en voor een actieve buitenlandse politiek. Oost-Europese landen zien in Engeland een bondgenoot in hun afkeer van 'Brusselse bemoeizucht'. Ook de Commissie treft in Engeland een krachtige steunpilaar voor een betrouwbare marktgeoriënteerde Europese wetgeving en open markten. Het Angelsaksisch denken oefent grote invloed uit. En ook in het omzetten van EU-regelgeving in nationale wetgeving staat Engeland bovenaan.

Michel Barnier

Na de eerste verbijstering, treden de 27 de exit eigenlijk heel rationeel tegemoet. Onderhandelaar Michel Barnier draagt het nodige bij. Zijn troeven: ervaring, betrouwbaarheid en transparantie. Vanaf dag één zijn de randvoorwaarden professioneel in kaart gebracht, waarvan de belangrijkste is: *veiligstelling van de vier vrijheden van de Single market*, waarop het hele Europese gebouw is gegrondvest. Barnier draagt dat met succes uit in alle hoofdsteden. Dit levert de positie van de EU een onaantastbaar imago, waarover de

Britten steeds nerveuzer zijn geworden. De pogingen van Londen om door het front heen te breken, zijn de een na de ander mislukt, het fameuze *cherry picking* kreeg geen kans. Gezien de twijfelachtige ervaringen op dit punt bij veel andere onderwerpen, is dit een formidabel gegeven.

Maar hoe werd dit in de lidstaten zelf ervaren? De relatieve rust van de EU27 ten opzichte van het opgewonden krakeel vanuit Londen is opmerkelijk. Spaarzame opiniepeilingen vertonen een redelijk consistent beeld. Ongeacht zeventig jaar gezamenlijke Europese geschiedenis zien media ook gebeurtenissen als een *Brexit* door de nationale bril, en zelden vanuit een wijder gemeenschappelijk perspectief. Dat beïnvloedt publieke opinies. In Nederland als zeer direct betrokken partner ligt dit overigens wel anders dan elders in de Unie. *Brexit* is hier in brede kring steeds serieus beoordeeld, waarbij de wederzijdse relatie – en dus ook de potentiële wederzijdse schade – zowel door het kabinet en de Kamer, als door de media gemiddeld op juiste waarde wordt geschat. De kwaliteit van de Nederlandse discussie ligt daardoor curieus genoeg op een hoger niveau dan die in Engeland zelf. Los van de (hoogst) zorgelijke stemmen uit het bedrijfsleven in heel Europa over de deplorabele gang van zaken met mogelijk nefaste gevolgen, valt hiernaast de afstandelijkheid van veel landen op, hoe serieus soms ook van toon. De Europese publieke opinie krijgt wel wat meer voor haar kiezen dan *Brexit*. In Duitsland vindt een grote meerderheid *Brexit* spijtig, maar men heeft meer zorg over Donald Trump, de crises in het Midden-Oosten, en de spanning Europa - Rusland. Men verwacht een *soft Brexit*, maar wil dat de EU zich ferm blijft opstellen. Dat wil men ook in Frankrijk, waar de publieke opinie ondanks de 350.000 in Engeland werkende Fransen tamelijk onverschillig is en de media zich vooral concentreren op komende problemen in de visserij en op voordeeltjes die er te behalen zijn bij mogelijke investeringen in bijvoorbeeld de financiële sector. Vergelijkbare reacties zie je in Oost-Europa (Polen), met name over het vrij verkeer van werknemers. In Spanje hoort men voornamelijk over Gibraltar en Italië heeft zo zijn eigen problemen.

Tot dusver zijn parlementaire debatten over *Brexit* schaars. Maar de regeringen is een heel ander verhaal, al houden zij zich in de publiciteit om een veelheid van redenen gedeisd. Een herkenbaar patroon tekent zich hier af. De eerste schrikreactie in juni 2016 was: dat kan zich bij ons ook voordoen, wie is de volgende? Afwachten dus. In veel landen waren ontwikkelingen aan de linker- en de rechterzijde van het politiek spectrum en het populisme evenmin bemoedigend. In Frankrijk stond de krachtmeting met het *Front National* voor de deur. Maar er was meer, zoals het zgn.

non-interventiebeginsel, d.i. men begeve zich politiek niet in analyses van wat andere lidstaten intern beroert. Op dit punt ontstaat gelukkig meer openheid, maar een *Brexit* was kennelijk te fundamenteel en te moeilijk te behappen. Daarnaast zouden politieke reacties in diverse landen snel een kettingreactie kunnen oproepen, wat de zaak voor niemand goed zou doen en funest voor de stabiliteit. Zo ontstaat het beeld van een worstelend Engeland tegenover een zwijgend front van de EU27, wat in de publieke opinie het gevoel versterkte, dat de Britten aan een uitzichtloos traject waren begonnen. Plotsklaps ook worden velen zich bewust van de reikwijdte van het integratieproces. De samenleving zelf is in het geding, wanneer men zich daaruit wil losscheuren. Zonder grote schade kán dat niet. Dit nieuwe besef draagt ongetwijfeld het zijne bij aan de opmerkelijk positieve eurobarometer van de laatste tijd onder de bevolkingen. Zonder veel plichtplegingen gingen de EU27, hoezeer verdeeld over tal van onderwerpen, akkoord met onderhandelaar Barnier en zijn mandaat, die ondertussen op persoonlijke basis ten nauwste contact onderhoudt met alle regeringsleiders. Hij zei me eens: mijn mandaat is beperkt, namelijk hoe het gemeenschappelijk belang van de Unie door de *Brexit* heen te navigeren, het is niet meer en niet minder. Dát vertrouwen wordt hem gegund.

Er is dus een ongedeelde visie op de exit, maar wat daarna? In het EU-mandaat is ook begrepen het veilig stellen van een zo nauw mogelijke band met Engeland na de uittreding op 29 maart 2019. Het geven van de minste ruimte aan de Engelsen vóór die tijd zou een negatieve kettingreactie kunnen veroorzaken, ook binnen de Unie zelf: ieder land heeft zo zijn eigen lijstje. Een aantal landen moest voor deze beleidslijn nog eens diep ademhalen. Er staan immers grote belangen op het spel, in Nederland voorop, maar ook voor België, Duitsland en Scandinavië.¹ De Britten hebben afgelopen tijd stevig geprobeerd gelijkgezinden op het continent aan hun zijde te krijgen, maar kregen nul op het rekest. Al heel snel na het referendum is het helder verwoord door Angela Merkel: *ik heb het Verenigd Koninkrijk zeer hoog, maar de eenheid van de Unie is belangrijker*. Daarmee heeft zij ook de roerige stem van het Duitse bedrijfsleven gekalmeerd. Insgelijks heeft ook Mark Rutte meermaals tegenover Theresa May verklaard, dat hij lopende de onderhandelingen weinig voor haar kan betekenen. En dit geldt voor en na voor ieder land. Voor deze keer heeft het *divide et impera*, handelsmerk van de Engelsen, niet gewerkt.

¹ *Er zijn 36.000 Nederlandse ondernemingen actief in Engeland, en zie ook de onafzienbare reeks halffabrikaten in de waardeketens.*

Theresa May

Het eindspel? Vraagtekens alom

Het eindspel nadert. Alle emoties en opwinding in Londen ten spijt wint vooral door toedoen van Brussel de rationaliteit aan kracht. Er is al genoeg schade aangericht. Economische belangen prevaleren. Het breed gedeelde doel is te komen tot een *deep and special partnership*

(May) in overeenstemming met Britse randvoorwaarden, namelijk de zeggenschap over *our own money, laws and borders*. Ondanks alle bombastische retoriek raken we hier wel aan de kern van het probleem. Want wat er daaraan in de praktijk ook versleuteld kan worden, het dominante gegeven is en blijft dat Engeland een *derde land* wordt. De eerste stap is de scheiding op 29 maart a.s.. Er is overeenstemming over de Britse rekening aan de EU en over de rechten van burgers over en weer. Het grote struikelblok is de positie van Noord-Ierland na de overgangsperiode, die zal voortduren tot eind 2020. Deze overgangsperiode, waarin Engeland gewoon lid blijft van de interne markt en de douane-unie – zónder lidmaatschap – is voorzien voor onderhandelingen over het nieuwe partnerschap. Onder de verschillende mogelijkheden, waarbij met name het Noorse en het Zwitserse model zijn onderzocht, zijn partijen uiteindelijk uitgekomen bij een *vrijhandelsakkoord Canada plus plus*. Zo luidde ook de conclusie van de AIV (Adviesraad Internationale Zaken) al meer dan een jaar geleden. Een dergelijk op maat gesneden akkoord biedt brede mogelijkheden om aan desiderata van het VK en van de EU27 recht te doen.² Maar de epineuze kwestie is, hoe in die constructie de open grens tussen Noord-Ierland en de Republiek kan blijven bestaan dan wel een scheiding tussen Noord-Ierland en Engeland dwars door de Ierse zee kan worden vermeden. Het wachten is nu op een toverwoord dat Brussel én een meerderheid in het Britse parlement bevredigt.

² Zie voor een verhelderende en illustratieve beschouwing de Adviesraad Internationale Zaken, 'Brexit means Brexit' – Op weg naar een nieuwe relatie met het VK, maart 2017. In diezelfde richting gaat ook het Britse White Paper van 12 juli 2018, in de wandeling Chequers genaamd.

Daarmee zou de kous overigens nog lang niet af zijn. Met een overeenstemming over de boedelscheiding en over de optie van een *vrijhandelsakkoord Canada plus plus*, gaat het vervolgens over de inhoud van dit akkoord. Wat willen de lidstaten erin en wat niet? Daarover kan nog menige discussie ontstaan.

De onderhandelingen met Canada hebben zeven jaar geduurd! Een

voordeel is, dat er vooralsnog geen probleem ontstaat over verschillen in wetgeving. Tot eind 2020 – en misschien nog daarna – is immers de Europese wetgeving ook in het VK van kracht. Maar daarnaast kunnen nog specifieke onderwerpen opduiken, zoals over Gibraltar. Op het ogenblik werkt de Commissie ook aan een specifiek visa-regiem voor de Engelsen. Daarnaast gaat het om kwesties als buitenlandse politiek en defensie en bijbehorende EU-financiering, om de deelname van de Britten in R&D-projecten alsmede om de Britse betrokkenheid in justitie en binnenlandse zaken (politie en interne veiligheid). Men begint er nu concreet achter te komen, op hoeveel terreinen de Europese integratie al is voortgeschreden. De EU27 hechten evenzeer aan een *deep and special partnership*. Europa staat in een aantal opzichten alleen in de wereld, de uitdagingen van buiten stapelen zich op. Het VK staat voor meer dan 15% van het EU-BNP, en voor 25% van de Europese defensie-uitgaven(!). Ook de EU-fondsen moeten worden aangepast, maar hoeveel hangt af van de uiteindelijke invulling van de relatie. Het belangrijkste element is echter, dunkt mij, het wegvallen van de Britse stem in de Europese instellingen!

May en Barnier spelen simultaan met zwart en wit

Als een *hard Brexit* kan worden vermeden, is het economisch nog open welke kant het uitgaat. Neem bijvoorbeeld de City. Aanvankelijk zag het ernaar uit dat Parijs, Frankfurt en Amsterdam een deel van de buit voor zich gingen opeisen, maar de realiteit blijkt heel wat weerbarstiger. Voorlopig werkt onzekerheid vooral ten voordele van New York. De investeerders wachten af tot een stabielere klimaat. En politiek? Imponderabilia alom. Verhoudingen zullen zich wijzigen, maar waar en hoe? De Britten functioneerden vaak veeleer als buitenboordmotor in plaats van als drijvende kracht, ambivalent en ook arrogant: *We are not part of it, but we are not desinterested*. Zo bracht ook de bestaande reeks van Britse *opt-outs* Jean-Louis Bourlanges, EP, eens tot zijn rake typering van *Brexit*: *het VK stond altijd met één been in en één been buiten de Unie, en nu*

is het andersom. Maar Noord-Europa gaat wel een sferiebepalende stem verliezen in de Raad, de Commissie en het EP in kernthema's als effectieve regelgeving en open markten. Een terugval van het Angelsaksisch denken ligt voor de hand. De onderlinge verhoudingen in de Unie komen in een nieuw daglicht te staan. Emmanuel Macron legt weer de nadruk op mogelijke Frans-Duitse initiatieven. Van Duitse zijde reageert men alsnog afwachtend. Is de gemeenschappelijke grondslag daarvoor sterk genoeg? Hier zit Nederland op het vinkentouw. De positie van Nederland, per saldo toch een *kleine lidstaat*, krijgt duidelijk meer profiel, geschraagd als zij wordt door een sterke economie: Nederland staat op een aantal lijstjes in de hoogste gelederen. Dat groeiend positief profiel is duidelijk waarneembaar. Zoals uit de actuele discussie in Nederland blijkt, zie onder andere het laatste rapport van de AIV³, is er nieuwe ruimte voor een constructieve Nederlandse rol, als men tenminste weet wat men wil. *Als men weet wat men wil...*, het is een cruciaal punt dat geldt in veel landen. *Brexit* is maar één van de vele recente uitdagingen. Het wereldbeeld heeft in korte tijd gedaantewisselingen ondergaan, waar we zeven jaar geleden nog niet of nauwelijks van droomden. En dan zijn er nog de binnenlandse perikelen in een groot aantal landen, te beginnen met Frankrijk, Duitsland en Italië(!).

Twee visies

De effecten van *Brexit* zijn niet in te schatten. Veel zal afhangen van de invulling van het nieuwe partnerschap. Maar erin is erin en eruit is eruit. Dat heeft een diepe psychologische en politieke betekenis. Angela Merkel vatte het tegenover David Cameron tijdens een bilaterale meeting in 2012 heel beknopt samen: *But your vision of the EU is so cold, David*. Daarin ligt de afstand besloten. Linksom of rechtsom zitten Duitsland en Frankrijk al decennia aan elkaar vastgeklonken en dat geldt per saldo ook voor Nederland en anderen. Het gaat om meer dan markt en economie, het gaat om politiek. De verwijdering ligt al jaren in de opt-outs besloten. Dat proces krijgt nu een extra stimulans, met concrete gevolgen. De intensiteit van deelname van Britten in EU-overleg neemt al af, zie onder andere op cruciale gebieden als de *Digital Single Market* en defensie, *PESCO*⁴. *Brexit* is in alle scenario's een enorme aderlating, intern Europa zowel als in het licht van de parallel daaraan verlopende fragmentatie van de globalisering

³ Adviesraad Internationale Zaken, *Allianties voor een Europese Unie die moderniseert en beschermt*, juli 2018.

⁴ *Permanent Structured Cooperation. Tekenend voor de situatie is dan wel dat in het buiten de Unie om gelanceerde Franse initiatief voor militaire samenwerking plaats is ingeruimd voor Groot-Brittannië.*

met America first en China first. We kunnen eigenlijk niemand missen. De tweede grootste Europese economie heeft haar eigen troefkaarten. Londen is Europa's financieel centrum. Hoe dit te compenseren met een eigen Europese kapitaalmarkt? Daarnaast de formidabele intellectuele inbreng van de universiteiten en researchinstituten. Plus de Britse bijdrage aan de Europese defensie en veiligheid: terrorisme- en criminaliteitsbestrijding. Ook is er de Britse inbreng in handelspolitiek en handelsakkoorden, de Veiligheidsraad en de UN. En dit alles nog los van de over en weer benadrukte noodzaak van een gemeenschappelijke basis voor het bedrijfsleven en investeringen. Vanuit de EU27 is dus het doel om het VK en alle betrokken netwerken zo dicht mogelijk bij het continent te houden. Ook aan Britse zijde leeft in meerderheid hetzelfde oogmerk.

Op 11 december zou de eindronde van de éérste akte in Londen ingeluid worden met een stemming in het tot op het bot verdeeld House of Commons over het scheidingsakkoord en een tot icoon verheven Politieke Verklaring vol goede bedoelingen, maar volop springstof voor de toekomst. Wat er met die door May uitgestelde stemming te zijner tijd ook uitkomt, in een niet voorspelbaar vervolg wordt het een laveren tussen damage control en gerichte samenwerking.

De deplorabele gang van zaken in Londen heeft aan de kant van de EU27 geleid tot een ongewilde demarcatielijn, die getrokken moest worden om niet in een oncontroleerbaar proces te worden meegezogen. Maar er staan ook twee visies tegenover elkaar: nationale soevereiniteit tegenover een nieuwe Europese ordening, die interne en externe weerbaarheid afdoende veilig stelt. Brexit toont aan dat beide visies uiteindelijk niet zijn te verenigen. Met die handicap zal er het beste van gemaakt moeten worden.

House of Commons

Den Haag,
11 december
2018

IN MEMORIAM: WIM KOK

Jacques Wallage

Wim Kok was een private man in publieke ambten. Een sober mens met een calvinistisch arbeidsethos, en een groot vermogen tot zelfrelativering.

Hij had in de vakbeweging geleerd dat als iedereen voor zijn eigen gelijk gaat er iemand moet zijn die partijen bij elkaar brengt. Die verbindende rol is lang niet altijd een dankbare rol. Natuurlijk, bij zoiets als het Akkoord van Wassenaar, kwam de dank van het vaderland hem wel tegemoet. Omdat hij niet te koop liep met wat hem hartstochtelijk raakte, verwarden veel

mensen die ingetogenheid en dat verbindende soms met een gebrek aan visie of zelfs aan leidende idealen. Maar wie intensief met hem werkte, wist dat die volgehouden zakelijkheid ook een beschermklaag was voor de daaronder regelmatig kokende emoties. Als je naast hem zat, kon je bijna voelen als iets hoog opliep. Bijvoorbeeld toen een collega in het kabinet-Lubbers III (Lubbers/Kok) zei: "Denkt de minister van Financiën nu werkelijk dat de arme mensen er wat mee opschieten als de rijken wat meer belasting betalen?" Zijn opvatting over een eerlijke inkomensverdeling was geen programmapunt, het was een richtsnoer voor zijn handelen. Uiteindelijk gold dat nog sterker voor de betekenis van werk. Zelden zal een kabinetsmotto – werk,werk,werk – zo de innerlijke drijfveer van de minister-president hebben weergegeven. Natuurlijk verdienen mensen de kost met werken. Maar in het wereldbeeld van Wim Kok ging het om heel wat meer. Werk, dat is zelfrespect, kunnen meedoen, erbij horen. Betaald werk verrichten maakt je zelfstandig. Hij begreep de mensen die werkloosheid als een vloek voelden. Niets gaf hem tijdens het eerste kabinet waaraan

Wim Kok (1972)

hij leiding gaf meer voldoening dan dat voor het eerst na jaren van crisis de werkloosheidscijfers gingen dalen.

Hoewel hij de hervorming van de sociale zekerheid als onvermijdelijk zag, verzette zijn behoedzaamheid zich tegen al te haakse bochten. Het bracht hem in een politiek uiterst moeilijke positie: links van de PvdA werd zijn opstelling gezien als verraad van de mensen voor wie hij de politiek was ingegaan. Rechts vond hem te voorzichtig en maande permanent tot verdergaande ingrepen. Soms wordt beleid als wees geboren.

Wim Kok was een hartstochtelijk Europeaan, maar hij was geen modieuze kosmopoliet. Alleen een gezamenlijke markt en een munt was hem te schraal. Hij droeg zijn kijk op arbeid, op innovatie en op toekomstbestendigheid van Europa consequent uit.

Hij had een innerlijke weerstand tegen hoogdravende woorden. Complexe vraagstukken bracht hij moeiteloos tot de kern terug. Een deel van zijn beruchte knorrigheid kwam niet voort uit een slecht humeur maar uit ongeduld. En uit het vermoeiend ploeteren om uit vaak tegengestelde visies toch een werkzaam compromis te laten groeien. Dan zag en hoorde je hem zwoegen en met die handen als kolenschoppen bezwerend het pad verkennen.

Een aardse man, voor wie het leven met Rita en met de kinderen en kleinkinderen de basis was van zijn bestaan. Die me een tikje melancholisch aankeek toen ik hem vertelde dat Drees als premier vaak tussen de middag thuis een boterham ging eten.

Wim Kok kon moeiteloos persoonlijke betrekkingen onderhouden met de president van de Verenigde Staten en de premier van het Verenigd Koninkrijk, maar wist zich altijd verbonden met de mensen die voor hun bestaan moesten sappelen.

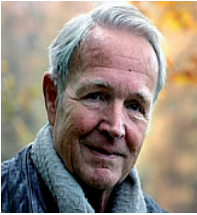
De laatste jaren dat we samenwerkten, was (op voordracht van de werknemers) als leden van de Raad van Commissarissen van PostNL. Tijdens een bezoek aan een distributiecentrum liep er opeens een man weg van de lopende band, op Wim af. "Meneer Kok, mag ik u wat zeggen?" Natuurlijk. "U was een hele goede minister-president". Op zo'n moment gaf hij een beetje licht.

Zo zullen we ons hem herinneren.

Als een bijzondere, gewone man.

GELOVEN OF ONDERZOEKEN

Jan Terlouw

En zijn enkele politici in dit ondermaanse die zeggen niet te geloven in de klimaatverandering. Of, als ze de moeite doen zich iets nauwkeuriger uit te drukken: ze geloven niet dat de evidente klimaatverandering te wijten is aan het gedrag van de mensheid. In de VS zwaait zo iemand zelfs de scepter.

Het is overduidelijk dat deze politici niets begrijpen van wetenschap. In de wetenschap geloof je niet, je onderzoekt. Je probeert steeds dichterbij de waarheid te komen, en je probeert aan te geven hoe waarschijnlijk het is dat je bevindingen en conclusies juist zijn.

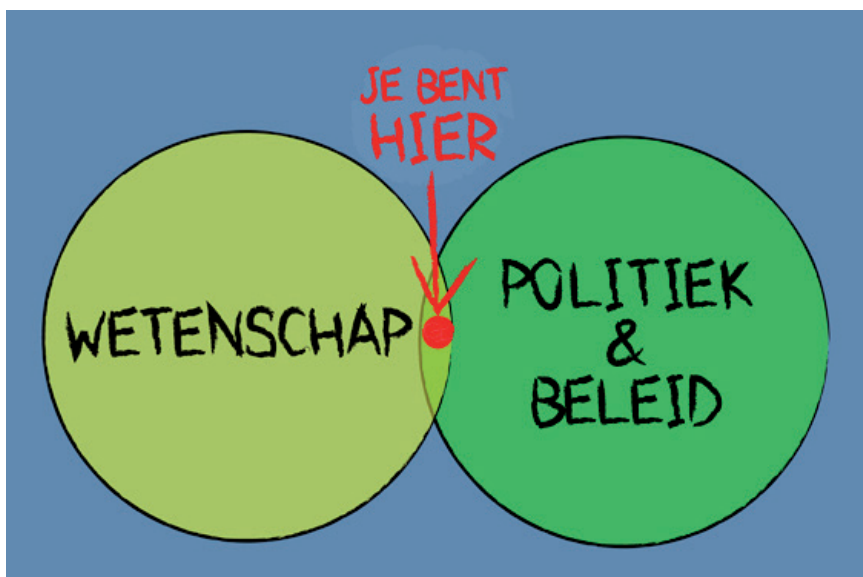
Zeker, er is hier en daar nog een enkele wetenschapper te vinden die het waarschijnlijk vindt dat natuurlijke oorzaken beslissender zijn voor de klimaatverandering dan het op grote schaal verbranden van fossielen door de mens. Ze constateren terecht dat ook voordat er mensen waren, de CO₂-concentratie wel eens net zo hoog is geweest als nu. Ze constateren ook dat daarvoor de zeespiegel toen vele meters hoger was dan nu het geval is. Dat lijkt vreemd. Waarom is de zeespiegel nu lager dan toen tijdens dezelfde omstandigheden? Dat is hoogst waarschijnlijk een kwestie van tijdschalen. De toename van de CO₂-concentratie onder die eerdere geologische omstandigheden ging veel langzamer dan het tempo waarin de mens nu kolen, olie en gas verbrandt. De stijging van de zeespiegel loopt bij die aanname dus achter en staat ons nog te wachten. Of de mens dan wel de natuur oorzaak is van klimaatverandering, daarover kun je een wetenschappelijk debat voeren. Ik vind dat de afwijkende mening van enkele wetenschappers die menen dat het aan de natuur ligt, te veel aandacht krijgt, waardoor politici, die volstrekt ondeskundig zijn op het wetenschappelijke gebied van het klimaat, voedsel krijgen voor hun "geloof".

Een politicus zal voor het overgrote deel van zijn beslissingen moeten blindvaren op wat de wetenschap hem aanreikt. Vanwege zijn onvermijdelijke gebrek aan

deskundigheid, heeft zijn "geloof" geen enkele betekenis. Hij kan wel zeggen dat hij de aanbeveling van de wetenschappers niet opvolgt. Dat is een politieke beslissing, waarvoor hij op gepaste momenten verantwoording moet afleggen.

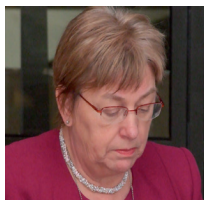
We hebben de warmste en droogste zomer achter de rug die ooit is gemeten. Geen enkele wetenschapper zal zeggen dat hiermee de klimaatverandering is bewezen. De ijskap op Antarctica smelt in een verontrustend tempo. Hetzelfde gebeurt met het ijs in de Noordelijke IJszee. Bewijs voor klimaatverandering? Nee. Het aantal variabelen dat meedoet aan het bepalen van de temperatuur van atmosfeer en oceaanwater is zo groot, dat verschillende computermodellen verschillende uitkomsten geven. Maar ze wijzen wel allemaal in dezelfde richting.

Het besef dat het menselijk handelen hoogstwaarschijnlijk bepalend is, dringt steeds meer door. Er worden tal van procedurele afspraken gemaakt om iets te doen. Helaas nog veel vaker procedureel dan inhoudelijk. Mijns inziens wordt de vertraging in het doen van wat nodig en mogelijk is, ook veroorzaakt door politici die geloven in plaats van (laten) onderzoeken.

Wetenschap-Politiek-en-Beleid

LEVEN NA DE KAMER

Joke Kersten

Aan het woord: Lutz Jacobi

In 2006 werd Lutz Jacobi voor de PvdA gekozen als lid van de Tweede Kamer. Geboren in het Friese dorp Katlijk en opgegroeid op een boerderij. Zij werkte graag mee op de boerderij en dit ging tussen studie en opleidingen door.

“Niet lullen, maar poetsen”

“Het motto bij ons thuis was: Handen uit de mouwen, niet “lullen maar poetsen”. Vanaf 1983 was ik werkzaam bij de GGD “De Friese Wouden” in Drachten. Ik ben daar begonnen als functionaris gezondheidsvoorlichting en opvoeding. Van 1990 tot 1993 was ik waarnemend directeur en daarna directeur. Na de fusie van alle Friese GGD'en werd ik in 2000 de directeur van de nieuw gevormde GGD Fryslân. Dit duurde tot ik werd gekozen tot lid van de Tweede Kamer, in december 2006.”

Lutz Jacobi

Authentiek en kleurrijk
Meer dan tien jaar was zij een bevlogen en markant Kamerlid, een authentieke en kleurrijke Friezin. Zij was o.m. woordvoeder natuur, platteland, land- en tuinbouw, visserij, recreatie, scheepvaart, water en Waddenzee.

Haar maidenspeech (begin 2007) ging over het aanpakken van de moord op de zeehonden. “Het verbod op de handel van producten van zadelrobber en klapmutsen”. Haar inzet voor de natuur was alom bekend. Zij was een warm pleitbezorger voor zaken als: de ecologische hoofdstructuur, natuureducatie, duurzame visserij en weidevogelbeheer.

Motie van wantrouwen

Zij had felle kritiek op het natuurbeleid van staatssecretaris Bleeker. Zij noemde het natuurakkoord van Bleeker met de provincies onaf en financieel niet onderbouwd. "Hij heeft het natuurbeleid volledig laten vastlopen". Samen met Rik Grashoff (GroenLinks) diende zij een motie van wantrouwen in tegen Bleker. Ook maakte zij met Stientje van Veldhoven (D66) en Rik Grashoff (Groen Links) de initiatiefwet "Mooi Nederland ", dat later model stond voor het huidige natuurbeleid.

Tijd voor nieuwe keuze

Tweemaal, in 2009 en in 2012, werd zij door Natuurmonumenten uitgeroepen tot groenste politicus van Nederland. Zij was altijd benaderbaar voor mensen en organisaties die een beroep op haar deden. Zij vonden niet alleen een willig oor maar zij wisten ook dat Lutz hun argumenten zou betrekken in haar werk.

In 2016 kondigt zij haar vertrek uit de Kamer aan. Pogingen om haar over te halen alsnog mee te doen aan de verkiezingen in 2017 werden resoluut van de hand gewezen. "Een politieke loopbaan vraagt zeer veel van je privéleven, zeker als je wat verder van Den Haag woont, zoals ik in Friesland. Dan ben je echt nooit thuis. Na bijna elf jaar wordt het dan tijd om een nieuwe keuze te maken.

KAD

Direct na mijn vertrek uit de Kamer ben ik als interim-directeur begonnen bij het Kennis- en Advies-centrum voor Dierplagen (KAD) in Wageningen. Een landelijk kenniscentrum voor informatie, advies, opleidingen en onderzoek op het gebied van preventie en bestrijding van plaagdieren ('ongedierte'). Een onafhankelijke organisatie die functioneert als advies- en opleidingsorganisatie, maar zelf geen bestrijding uitvoert. Mijn kennis, kunde en langjarige ervaringen als GGD-directeur kon ik daar volop inbrengen. Uiteraard ook mijn politieke ervaring."

Grote "overwinning"

Voor mij kwam daar bovendien de uitdaging van de gemeenteraadsverkiezing in Leeuwarden in november 2017 bij. Ik werd gebombardeerd tot lijsttrekker. In het hele land liep voor de PvdA de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017 zeer slecht af. Maar in november 2017 maakten we in Leeuwarden het verschil! Wij werden weer de grootste fractie met elf zetels. Met maar één zetel verlies bleven wij de grootste fractie in Leeuwarden. Bovendien kwam de PvdA voor de twaalfde zetel slechts 25 stemmen tekort! We hebben de uitslag dan ook als een grote overwinning gevierd.

Monsteroverwinning

Bij de collegevorming was ons motto: "Samen naar het beste voor Leeuwarden" Dat betekende voor ons een brede coalitie, twee wethouders PvdA, één CDA, één D66 en één PAL-GroenLinks (PAL: Progressieve Aktie Leeuwarden). Daarvoor heeft de PvdA een wethouderszetel ingeleverd. Ikzelf ben fractievoorzitter, ik heb daar bewust voor gekozen. In vergelijking met het "Haagse werk", totaal verschillend. Het is voor mij een soort thuiswedstrijd, die veel minder energie vraagt. Geen 24 uren-politiek meer, veel minder discussie en vooral minder reizen.

Wijs met de Waddenzee

Nationale Parken en Waddenvereniging

Naast dit werk ben ik ook voorzitter van het overlegorgaan Nationaal Park Schiermonnikoog geworden en lid van het Samenwerkingsverband Nationale Parken (SNP). Ik vind het prachtig werk, ik kende vanuit de Kamer de problematiek van de Nationale Parken zeer goed en heb vele malen daarover het woord gevoerd.

Vanaf 1 mei 2018 ben ik bovendien directeur van de Waddenvereniging. Een geweldige uitdaging, waar ik mij goed thuis voel. Zeer recent (18 oktober) mocht ik het eerste exemplaar van de Bosatlas van de Wadden in ontvangst nemen. Een prachtig iconisch werk, dat ook een goed beeld geeft van de enorme opgaven waarvoor wij in het Waddengebied staan."

Warme momenten

"De zeldzame keren dat ik even op het Binnenhof ben, zijn warme momenten.

Veel knuffels van vooral de bodes, de beveiliging en de vele bekenden. Dit is een teken dat ik het heel gezellig heb gehad in het Haagse!"

AFSCHEID VAN RIES SMITS

Monique de Vries

Het wordt al donker als Ries en ik, onder het genot van een glaasje wijn bij de Haagse Posthoorn herinneringen ophalen aan de tijd dat wij actief waren in de gemeentelijke en landelijke politiek.

Ries Smits heeft een indrukwekkende staat van dienst: de eerste partijsecretaris en campagneleider – toen werden die functies nog gecombineerd – van het net opgerichte CDA. Van 1986 tot 1998 lid van de Tweede Kamer in de periode dat het CDA van 54 zetels naar 34 zetels terugging na drie kabinetten-Lubbers. Hij heeft de hoogte- en dieptepunten meegemaakt.

Na zijn vertrek uit de Tweede Kamer werd hij lid van de gemeenteraad van Den Haag en vervolgens ook wethouder aldaar. Sinds 2009 is hij achtereenvolgens lid van de Verenigde Vergadering en Hoogheemraad (dagelijks bestuurder) bij het Hoogheemraadschap Delfland met portefeuille Financiën, Duurzaamheid en Innovatie.

Ries Smits

VOP-lid

Meteen na zijn afscheid van de Tweede Kamer (1998) is Ries lid geworden van de VOP in de tijd dat zijn partijgenoot Ad Lansink daar penningmeester en secretaris was. Nu neemt Ries afscheid als secretaris. Desgevraagd legt hij mij uit wat zoal de taken van de secretaris zijn: contacten onderhouden met

de leden, met de Redactiecommissie van NESTOR, de Commissie Rechtspositie en de Redactie-commissie van de VOP-Nestor-website(s). Daarnaast bereidt hij de verschillende vergaderingen voor alsmede de Voorjaars- en Najaarsbijeenkomsten van de VOP. Ook is de secretaris verantwoordelijk voor de contacten met de Kamervoorzitter en de Griffier. Bij zijn werkzaamheden wordt hij bijgestaan door een stenograaf en een staf-medewerker van de Tweede Kamer.

VOP in 1998 en 2018

Ik vraag hem wat het verschil is tussen de VOP in 1998 en nu anno 2018. De vereniging was 20 jaar geleden meer gericht op gezelligheid, elkaar ontmoeten, een reünistenclub. Nu is de VOP meer extern gericht hetgeen je terugziet in de thema's in Nestor en op de halfjaarlijkse vergaderingen. Ook de oud-leden van de Eerste Kamer en van het Europees Parlement zijn nu welkom. Er is veel meer verbinding tussen de VOP en het apparaat van de Tweede Kamer. De leiding van de Tweede Kamer staat meer open voor de vereniging, ziet ook het belang ervan in, hetgeen zich uit in het bieden van ambtelijke ondersteuning en de productie van Nestor. Na de laatste verkiezingen heeft de Tweede Kamer het zelfs mogelijk gemaakt alle scheidende leden een uitnodiging tot lidmaatschap te sturen.

NESTOR

logo's VOP, NESTOR, FP-AP

Internationaal

Ook internationaal draaien wij volwaardig mee in de FP-AP (de Europese Associatie van Verenigingen van Oud-Parlementariërs). Twee jaar geleden zijn wij zelfs gastheer geweest van de jaarlijkse bijeenkomst. Wij nemen initiatieven en hebben heldere standpunten die worden gewaardeerd. De leden denken mee en gaan soms zelfs mee naar de jaarlijkse bijeenkomst.

Nestor

Natuurlijk kan een vraag naar zijn mening over Nestor niet ontbreken. Ries zegt altijd naar een nieuw nummer uit te kijken en uit zich in complimenten over de hoge kwaliteit, de gekozen thema's, de frisse uitvoering. Het zijn nummers om te bewaren. Ze gaan soms zelfs zijn vriendenkring rond. Namens de redactie krijg ik een kleur.

Leukste herinneringen

Ik vraag Ries naar een van zijn leukste herinneringen. Dat is – zonder aarzelen – de bijeenkomst afgelopen jaar in Arnhem, waarbij de Commissaris van de Koning Clemens Cornielje (ook VOP-lid) zich zeer voor het mooie programma heeft ingespannen.

Nog tot halverwege 2019 zal Ries hoogheemraad zijn in Delfland, dan komt ook aan die functie een einde. Wat hij dan gaat doen, weet hij nog niet. Er komt nu tijd voor korte reizen in de nabije omgeving. Hij bekent dat hij de Achterhoek eigenlijk niet goed kent en ook wel naar Mecklenburg zou willen gaan. Daar komt nu tijd voor.

Veel dank!

De wijn is op, Ries wacht weer een nieuwe afspraak. De VOP heeft in hem een geweldige secretaris gehad. Hij was altijd bereikbaar, goed geïnformeerd over de verschillende onderwerpen in het bestuur die van belang waren voor Nestor, altijd bereid om zijn netwerk aan te boren voor een gewenst contact en een plezierige gast bij de redactievergaderingen. Het zal niet eenvoudig zijn hem op te volgen. Wij nemen afscheid, maar gelukkig zien wij elkaar waarschijnlijk weer dit voorjaar bij de eerstvolgende VOP-bijeenkomst.

Ries, namens de redactie, zeer bedankt en het ga je goed!

Ries ontvangt een afscheidscadeau van voorzitter Siepie de Jong

INTERVIEW MET BORIS DITTRICH

Gerritjan van Oven

Boris Dittrich (63) was van 1994 tot 2006 lid van de Tweede Kamer voor D66. Aanvankelijk als justitiewoordvoerder, daarna als fractieleider. In 2006 verliet hij de Tweede Kamer om te gaan werken voor Human Rights Watch, in New York en Berlijn.

Waarom ben je in 2006 overgestapt van de TK naar Human Rights Watch (HRW)?

In 2006 was ik fractieleider van D66 in de Tweede Kamer. Ik was toen ruim twaalf jaar Kamerlid en wilde iets anders, in beginsel na de verkiezingen van 2007. In verband met de affaire Hirshi Ali werden die verkiezingen naar voren gehaald, naar november 2006. Ik heb mij toen niet meer kandidaat ge-

Boris Dittrich

steld. Ik was in die tijd al in contact met Human Rights Watch (HRW). Dit was ontstaan naar aanleiding van het voornemen van Rita Verdonk (toen minister voor Asielzaken) om homoseksuele asielzoekers uit Iran terug te sturen. Ik was daar op tegen. Premier Balkenende besloot toen HRW om advies te vragen. HRW concludeerde: "niet doen".

Verdonk is toen overstag gegaan. Naar aanleiding daarvan raakte ik geïnteresseerd in het werk van HRW. Ik wilde na de TK 'de wijde wereld' in. Het hoofdkantoor van HRW is gevestigd in het Empire State Building in New York, een stad die mij altijd al had gefascineerd. Na mijn middelbare schooltijd heb ik een jaar in Ohio gestudeerd. Ik wilde graag opnieuw naar de VS.

Wat ben je daar precies gaan doen?

HRW zocht een onderzoeker op het gebied van seksuele oriëntatie en genderidentiteit. Ik had mij daarmee in de Tweede Kamer ook al beziggehouden, bijvoorbeeld

bij het 'homohuwelijk'. Uiteindelijk ben ik geen onderzoeker geworden, maar wel "global advocacy director" op het gebied van LHBT-rechten. Van de 193 lidstaten van de VN hadden meer dan 72 landen homoseksualiteit strafbaar gesteld. Mijn opdracht was die situaties te verkennen, allianties van HRW in die landen te benaderen en dan contact te zoeken met de regeringen en parlementen van deze landen. HRW had toentertijd 120 medewerkers. Dat zijn er inmiddels 500. Mijn team bestond toen uit drie mensen, inmiddels uit acht. Mijn tactiek was altijd om die regeringen met behulp van de ambassades van Nederland en de VS te benaderen. Dat werkte heel goed. Zo is bijvoorbeeld in Oeganda de doodstraf op homoseksualiteit afgeschaft. Het feit dat ik zelf homo ben, is daarbij overigens nooit ter sprake gekomen.

In hoeverre lagen je werkzaamheden bij HRW in het verlengde van jouw Tweede Kamerlidmaatschap?

Als TK-lid had ik mij al met dit onderwerp beziggehouden, ook in Kamerdelegaties naar de parlementaire assemblee van de Raad van Europa en de Interparlementaire Unie (IPU). Ook in mijn tijd bij HRW heb ik met de Raad van Europa te maken gehad. Zo is er in 2007 een resolutie over de rechten van LHBT-ers op instigatie van Erik Jurgens (PvdA) aanvaard. Ook heeft de Raad van Europa mij gevraagd toe te treden tot de expertgroep op het gebied van seksuele oriëntatie en genderidentiteit. Ons rapport is verwerkt in beleid dat door de voltallige Raad van Ministers (inclusief die van Rusland en Turkije!) is vastgesteld.

Perioden New York en Berlijn

Mijn periode in New York moest wel na zes jaar eindigen omdat ik een werkvergunning had voor drie jaar die maar eenmaal verlengd kon worden. Mijn man Jehoshua en ik wilden ook wel weg. Wij konden toen naar Berlijn waar HRW ook een kantoor heeft (met vijftien mensen). De stad Berlijn is aantrekkelijk als stad die past in onze leefsituatie. Het is een groene schone stad waarin ook veel belangstelling is voor kunst. (Jehoshua Rozenman is beeldhouwer)

Is de volgorde TK – NGO – achteraf beschouwd – nuttig geweest?

Jazeker, uiteindelijk wordt de wereld van de politiek door veel mensen in de NGO-wereld beschouwd als een ondoordringbare, gevaarlijke moloch. Als je zelf in die wereld gewerkt hebt, weet je hoe het werkelijk zit en dat heeft grote voordelen. In het begin merkte ik wel dat er wat wantrouwen tegen mij bij mensen in de NGO-wereld bestond omdat ik politicus was geweest. Maar door mijn inspanningen voor de openstelling van het hu-

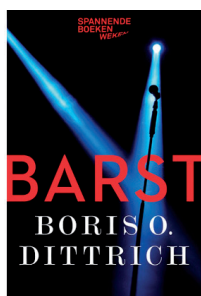
welijk voor paren van hetzelfde geslacht had ik wel goede geloofsbrieven. Ik beschouw de laatste twaalf jaar bij HRW, een grote internationale en invloedrijke NGO, als het hoogtepunt van mijn carrière. Ik ben in misschien wel 100 (van de 193) VN-lidstaten geweest.

De cirkel is rond wanneer ik nu weer in Nederland actief word, bijvoorbeeld in de Eerste Kamer. Ik zou daar – nu omgekeerd – mijn internationale ervaring kunnen gebruiken.

Wat heb jij bij/voor HRW bereikt?

Terugkijkend op de ruim elf jaar werken voor Human Rights Watch heb ik kunnen bijdragen aan het bespreekbaar maken van de netelige rechtspositie waarin veel LHBT-ers zich in de wereld bevinden. En in sommige landen is er behalve het op gang brengen van een bewustwordingsproces, ook daadwerkelijk een verbetering opgetreden. Bijvoorbeeld door nieuwe antidiscriminatiewetten, openstelling van het huwelijk of nieuwe wetten op het gebied van transgenders.

Op institutioneel niveau zijn er bij de Verenigde Naties en de Raad van Europa resoluties aangenomen die landen stimuleren op te houden met discriminatie. Zonder tussenkomst van Human Rights Watch zou dit waarschijnlijk niet (zo snel) tot stand zijn gebracht. Door de ruime aandacht die er nu op beleidsniveau is voor de positie van LHBT-ers in de wereld, zal het niet meer mogelijk zijn hun rechtspositie te negeren.

*Cover Recentste boek
Boris Dittrich: Barst*

Schrijverschap

Inmiddels heb ik zeven boeken geschreven, vijf fictie en twee non-fictie. Van de non-fictie ging één boek over mijn Kamerlidmaatschap ("Een blauwe stoel in Paars", 2001).

Mijn laatste boek is "Barst", het geschenkboek voor de Spannende Boekenweken van 2018. In komende februari komt een verzamelbundel uit van verschillende schrijvers waar ik aan meegewerkt heb, over het thema 'Mijn moeder', het thema van de Boekenweek.

En nu?

Vanaf nu wil ik twee á drie dagen per week schrijven en daarnaast een baan voor twee dagen per week. Daarnaast hoop ik gekozen te worden in de Eerste Kamer voor D66. Volgens mij krijgt de Eerste Kamer een politiker karakter als de regeringscoalitie er zijn meerderheid verliest.

BOEKBESPREKING

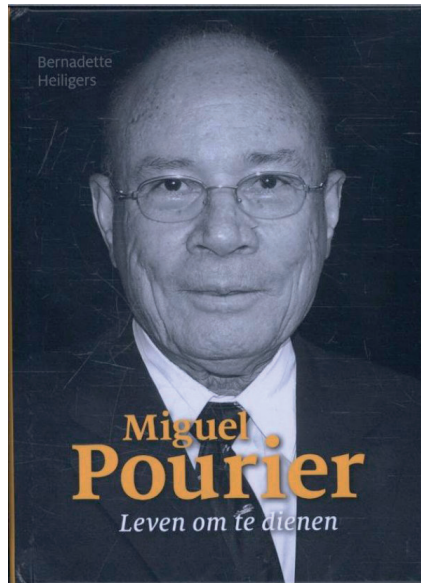

Gerritjan van Oven

Titel: Miguel Pourier. Leven om te dienen

Auteur: Bernadette Heiligers

Deze boeiende biografie van de Antilliaanse publiciste Bernadette Heiligers dateert weliswaar van maart 2016 maar is het toch waard alsnog besproken te worden.

Boekcover Miguel Pourier. Een leven om te dienen

Pourier is geboren in 1938 in Rincon (Bonaire) als zoon van een kok op een olietanker. Hij doorliep een min of meer traditioneel schoolprogramma: lagere school op Bonaire, middelbare school bij de fraters van Don Bosco op Curaçao, en daarna de Rijksbelasting Academie in Rotterdam (vijf jaar weg van zijn familie). Daarna

werkte hij een jaar bij de belastingdienst in Nederland.

Vervolgens werd hij door de Antilliaanse regering teruggeroepen naar Curaçao om bij de belastingdienst daar te gaan werken. Al op zijn 28e had hij daar de leiding over 250 employés. Nadat hij in 1965 was getrouwd, werd hij in 1968 hoofd van de Dounanediens van de Nederlandse Antillen, een functie die hij (een jaar na de bekende onlusten van 30 mei 1969 die hij vanaf de zijlijn gadesloeg) combineerde met die van waarnemend directeur der Belastingen.

Minister

In 1973 trad het kabinet van Wancho Evertsz aan. Pourier werd nu gevraagd – eigenlijk als vertegenwoordiger van Bonaire – in dat kabinet als minister van Welzijnszorg op te treden.

Zo begon zijn ministeriële loopbaan. Problematisch voor het kabinet waren enerzijds de pogingen van de Nederlandse minister-president Den Uyl om de Antillen richting onafhankelijkheid te duwen, anderzijds die van de Arubaanse partij MEP (Movimiento Electoral di Pueblo) om Aruba juist uit het Antilliaanse staatsverband los te maken. Pourier voelde voor beide niet.

Van 1977 tot 1979 regeerde het kabinet van Boy Rozendal (Democratische Partij) waarin Pourier opnieuw als minister optrad. Maar in dat kabinet voelde hij zich vooral ongelukkig. Hij verweet de premier zijn stukken niet te lezen.

Bij de verkiezingen van juli 1979 behaalde de Movementu Antia Nobo van Don Martina een klinkende overwinning. Don Martina had tijd nodig om zaken op een rij te zetten. Hij vroeg Pourier – als boven de partijen staande – een interim-kabinet te leiden. Dat zat tot november 1979. Maar daarna had Pourier even genoeg van de politiek. Hij werd bankier voor ABN-AMRO tot 1991 en opende in 1992 een adviesbureau in het International Trade Center, waarmee hij invulling wilde geven aan de offshore nieuwe stijl.

PAR

In 1993 vond op de Antillen het referendum over de staatkundige structuur plaats. Vlak daarvoor vond de oprichting plaats van de Pro Antia Restructura (PAR) waarvan Pourier voorzitter werd. Deze partij wilde geen ontbinding van de Antillen maar wel een herstructurering. De nieuwe partij was een succes. Bij het referendum stemde bijna 75% van de Curaçaose kiezers voor het behoud van de Antillen. Bij de daaropvolgende verkiezingen haalde de PAR acht van de veertien Curaçaose zetels in het Antilliaanse parlement.

In maart 1994 startte – op basis van dat succes – het eerste kabinet-Pourier. Aan beide zijden van de oceaan werden betere verhoudingen binnen het Koninkrijk verwacht maar die verwachting kwam niet uit.

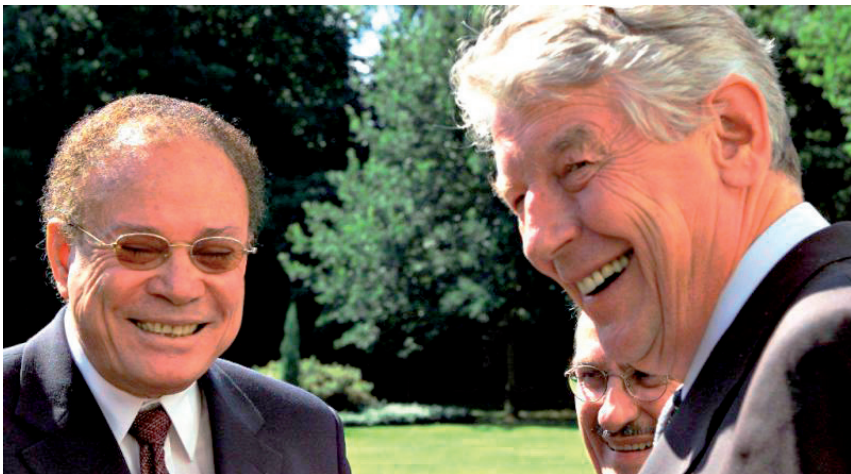
Saneringsprogramma Sint Maarten

Sint Maarten werd slachtoffer van twee verwoestende orkanen en het herstel werd ernstig bemoeilijkt door de desastreuze financiële situatie van het land. (Alleen al de schulden van Curaçao bleken 600 miljoen gulden

hoger dan de vorige regering had aangegeven). Dit laatste zou Pourier tijdens twee moeizame kabinetsperiodes blijven achtervolgen. Weliswaar startte hij een streng saneringsprogramma dat hem onder de bevolking, en met name door de vakbonden, zeer kwalijk werd genomen. Maar het was Nederland nooit genoeg en van de stapsgewijs toegezegde financiële steun kwam weinig terecht. Daarnaast waren er met Nederland spanningen over de kustwacht en de toestand in de gevangenis Koraal Specht. In maart 1996 waarschuwde VVD-leider Bolkestein dat de eilanden dreigden te vervallen tot een roversnest. Pourier daarentegen waarschuwde dat het saneringsproces gevaar liep als Den Haag de Antillen continu het pistool op de borst zette.

Oppositiebank

In januari 1998 verloor de PAR de helft van haar acht zetels in het Antilliaanse parlement. Algemeen vond men Pouriers opstelling richting Nederland veel te moli, moli. Suzy Camelia-Römer vormde een regering met de PLKP van vakbondsleider Errol Cova en de Rente Obrero van Anthony Godett. Pourier schoof aan in de oppositiebanken.

Pourier en Kok (2000)

‘Lakei van Den Haag’

De regering-Römer zette het financieel herstelplan, dat liep onder auspiciën van het IMF, stop en spatte vervolgens door interne onenigheid in oktober 1999 uit elkaar. Opnieuw moest Pourier – in november 1999 – nu aan de bak. Er kwam een tweede IMF-herstelplan. Nieuwe meningsver-

schillen met Den Haag betroffen de drugssmokkel vanuit de Antillen en de plannen van Den Haag de toegang tot Nederland voor Antilliaanse jongeren te beperken. Pourier werd bespot als "lakei van Den Haag".

Tijdens deze periode verslechterde de gezondheidstoestand van Pourier die in 2001 in Rotterdam werd gedotterd. In december volgde een tweede operatie. In januari 2002 leed de PAR opnieuw een verkiezingsnederlaag. Het Frente Obrero van Anthony Godett kwam aan de macht maar viel in 2004. De PAR kwam toch weer in de regering en dat bleef zo tot 10 oktober 2010. Maar Pourier maakte dat niet meer als partijleider mee. In de zomer van 2001 werd Etienne Ys zijn opvolger. En die benaderde Nederland minder zachtzinnig dan Pourier.

Vanaf de zijlijn

Vanaf dan blijft Pourier (inmiddels 63 jaar) de politiek vanaf de zijlijn volgen. Hij houdt nare herinneringen over aan de Nederlandse staatssecretaris Gijs de Vries voor Koninkrijkszaken die hij verweet zijn saneringsprogramma te hebben tegengewerkt. En daardoor wellicht het behoud van de Antillen als eenheid. Bij de ontbinding van de Nederlandse Antillen nam Nederland nu opeens op zich de schuld van 5 miljard Antilliaanse guldens wél te saneren. Pourier feliciteerde zijn opvolgster Emily de Jongh-El Hage met het resultaat: "Een herfinanciering van de schuld kon er in mijn tijd niet af".

Hij blijft de politiek volgen tot hij in maart 2013 aan kanker bezweek, thuis te midden van de zijnen.

Hoe zuinig hij zelf met de staatsfinanciën omging, illustreert de volgende anekdote:

in de zomer van 1997 was schrijver dezes, toen Kamerlid in Nederland, voor een vakantie op Curaçao. Ik besloot te trachten de premier te bezoeken die in het Fort resideerde. Toen ik zijn secretaresse benaderde en vroeg om een afspraak zei zij spontaan: "over een kwartier". Toen ik haar daarop vroeg hoe zij wist dat hij daarmee akkoord ging, antwoordde zij stralend: "Ik ben ook zijn vrouw. Ik neem voor zijn secretaresse waar tijdens haar vakantie".

Het boek van Heiligers geeft behalve een beeld van het leven van Pourier ook goed weer hoe tragisch zijn – in wezen veelbelovende – premierschap is verlopen. Van potentieel geslaagd saneerder verwerd hij in de ogen van zijn volk tot lakei van Holland. Dat heeft hij zeker niet verdiend.

VAN HET BESTUUR

*Jan Kees Wiebenga,
internationaal secre-
taris VOP*

Heeft Europa nog toekomst?

Met deze vraag heeft de Europese Associatie van Verenigingen van Oud-Parlementariërs (FP-AP) zich bezig gehouden tijdens een colloquium in Straatsburg in oktober. De VOP was daar vertegenwoordigd met een delegatie waarvan Siepie de Jong, Joke Kersten, Erik Jurgens, Doeke Eisma en ikzelf deel uitmaakten. Aan de orde was een verklaring over de toekomst van Europa. Een onderwerp even actueel als gevoelig, in het jaar voorafgaand aan de Europese verkiezingen en gelet op de grote diversiteit aan meningen en belangen in de verschillende Europese landen.

Europa in glazen bol

De FP-AP is bezorgd over de huidige toestand waarin Europa verkeert. Zij refereert aan de "polycrisis" waar- van sprake is. Er

is geweld en burgeroorlog aan de randen van Europa. In Amerika is isolationisme opnieuw de trend. De ecologische crisis en het vraagstuk van klimaatverandering zijn even actueel als moeilijk oplosbaar, net als het migratievraagstuk. Binnen Europa lijkt de economische ontwikkeling beter dan zij was, maar niet zonder grote kwetsbaarheden, zoals daar zijn budgettaire problemen in EU-lidstaten, waaronder Italië. In andere Europese landen staan de democratie respectievelijk de rechterlijke macht, de persvrijheid en vrouwenrechten onder druk. Zie de ontwikkelingen in bijvoorbeeld Polen en Hongarije. en dan is er natuurlijk de aankomende Brexit. De moeizame wijze waarop de Europese instellingen omgaan met deze veelheid van grote problemen leidt linksom of rechtsom tot ongenoegen bij een groeiend deel van het electoraat.

In dit licht pleit de FP-AP voor inachtneming van het beginsel van "eenheid in verscheidenheid", waarbij de Europese landen hun identiteit en tradities behouden en samenwerken voor zover dat in hun gezamenlijk belang is. Op de terreinen waarop wordt samengewerkt moet dat doelmatiger gebeuren, terwijl tegelijkertijd meer acht geslagen moet worden op het concept van subsidiariteit. Nu zijn dit natuurlijk wel erg algemene noties, die samenhangen met het diverse karakter van de FP-AP-lidorganisaties. Zo zijn niet alleen de Britse oud-parlementariërs aangesloten, maar ook de Ieren. En omdat de FP-AP niet aan de Europese Unie gekoppeld is maar aan de Raad van Europa, bijvoorbeeld ook de Turken. Naast verder de Noord-Europeanen, de Benelux-landen, de Oost-Europeanen en de Zuid-Europeanen.

Meer concreet pleit de verklaring over de toekomst van Europa daarom ook voor een belangrijke rol voor de Raad van Europa, uiteraard in het bijzonder op terreinen als de mensenrechten en de nabuurschapspolitiek. De EU en de Raad van Europa moeten aanvullend werken, aldus de FP-AP. Genoemd wordt verder een catalogus aan beleidsterreinen waaraan de Europese instellingen meer aandacht moeten besteden; variërend van gendergelijkheid annex emancipatie via migratie en versterking van de buitengrenzen tot internationale samenwerking en defensie. Over de Brexit zegt de verklaring te hopen op faire voorwaarden voor zowel Britse als Europese burgers die in het "andere gebied" leven en werken (met inbegrip van Gibraltar!) en pleit zij ervoor om de voortzetting van het Goede Vrijdag-(vredes)akkoord van 1998 met betrekking tot Noord-Ierland te verzekeren. In verband met onder meer – maar niet alleen – het laatstgenoemde punt meenden de Britse oud-collega's tegen de verklaring te moeten stemmen.

De Nederlandse delegatie was niet in alle opzichten content met de ontwerpverklaring. Reden waarom een aantal amendementen was ingediend. Zo vond de VOP het vreemd dat geen aandacht was besteed aan de noodzakelijke hervorming van de Eurozone. Ons amendement daarover werd aangenomen. Zeer ongelukkig was de delegatie met de paragraaf waarin werd voorgesteld om te overwegen om de functies van voorzitter van de Europese Raad (de Raad van staatshoofden en regeringsleiders) van de EU en die van voorzitter van de Europese Commissie in elkaar op te laten gaan en deze "supervoorzitter" te laten kiezen door het Europees Parlement ofwel rechtstreeks door de kiezers tegelijk met de Europese verkiezingen. Via een amendement van ons, samen met de Finnen en de voormalige Europarlementariërs is dit idee uit de tekst van de ontwerpverklaring weggestemd.

Heeft Europa nog toekomst? Als het aan de FP-AP ligt wel. Daarbij past oud-parlementariërs terughoudendheid, want de wijze waarop Europa zich verder zal (moeten) ontwikkelen is natuurlijk primair aan de huidige parlementariërs, nationaal en Europees. En uiteindelijk aan de kiezers, bij de komende Europese verkiezingen in mei 2019.

Tenslotte nog dit: de inbreng van de VOP was voorbereid in de Klankbordgroep Internationaal, waarvan alle hierboven genoemde delegatieleden deel uitmaken. Voor de goede orde: hierbij worden VOP-leden die belangstelling hebben voor internationale aangelegenheden andermaal opgeroepen zich te melden bij onze adjutor Reinder van der Heide (r.vdheide@tweedekamer.nl). De tekst van de verklaring over de toekomst van Europa zal worden geplaatst op de website van de VOP.

Kort verslag Najaarsbijeenkomst, 9 oktober 2018

Mieke van der Burg

Zoals gebruikelijk vond de VOP-Najaarsbijeenkomst in Den Haag plaats, geopend met een welkomstwoord van de Kamervoorzitter en eindigend in het bekende café "De Posthoorn".

Arie de Jong

Khadija Arib sprak haar verontrusting uit over de snelle doorstroming van Kamerleden. Verder wees zij op twee interessante boeken: "Macht der gewoonte. Regels en rituelen in de Tweede Kamer na 1945" van Carla Hoetink en "Boven de partijen" van Gerry van der List. Zij opperde het idee om de schrijfster van het eerste boek de volgende keer uit te nodigen voor een presentatie.

De Jaarvergadering verliep volgens verwachting: alle voorstellen van het bestuur werden overgenomen, evenals de benoeming van twee nieuwe bestuursleden: Anne Lize van der Stoep en Joost van Iersel. Joost wordt de 'verbindingpersoon' tussen bestuur en redactie Nestor. Vanuit de Commissie Rechtspositie werd een oproep gedaan die elders in dit blad is te lezen.

Naar aanleiding van het boeiende boek "Zeventig jaar zoeken naar het compromis" en het speciale, daaraan gewijde extra nummer van NESTOR (september), heeft prof. dr. Joop van den Berg met name gesproken over het 'begrip' en de werkelijkheid van het compromis. De vragen bleven niet uit. Zijn het wel compromissen of gewone keuzes? Leidt overleg niet tot betere voorstellen/beleid? Maar ook: leiden compromissen in een politiek versnipperd landschap juist niet tot meer behoefte aan profilering bij politieke partijen, en daardoor tot meer onduidelijkheden en wantrouwen? Hebben compromissen niet hun langste tijd gehad? Zal de titel van het boek over de periode na 2016 niet anders luiden?

Ook was er kritiek: Vrouwenemancipatie, een belangrijke maatschappelijke beweging in de jaren '60/'70/'80 is onderbelicht. Dat wordt erkend en is wellicht te herstellen bij een aanvulling of volgende druk?

Europol

's Middags volgde een bezoek aan Europol. Gevestigd in een zwaar beveiligd kantoorpand en in 1998 ingesteld door de Europese Unie als een multinationale onderzoeksorganisatie en samenwerkingsverband van politiediensten ter bestrijding van zware internationale criminaliteit en terrorisme. Het is geen uitvoerende, maar *ondersteunende* dienst voor de 28 (binnenkort 27? Zie onder) EU-landen en 12 (binnenkort 13?) andere landen zoals bijvoorbeeld Zwitserland en Noorwegen. Het aanpakken van cybercriminaliteit is belangrijk naast de aanpak van internationale drugs-handel met de daaraan gekoppelde witwaspraktijken, georganiseerde fraude, vervalsing van de euro en mensensmokkel.

Gebouw Europol

De werkzaamheden richten zich vooral op **drie terreinen**: ondersteuningscentrum voor rechtshandavingsoperaties, informatiecentrum over criminele activiteiten en expertisecentrum met betrekking tot rechtshandhaving. Kortom: de deelnemende landen helpen elkaar.

In totaal werken er ca. 1200 medewerkers, onder wie ca. 200 verbindingsofficieren. Elk land stationeert een aantal van dergelijke functionarissen vanuit hun eigen politiekorpsen, in Den Haag. Deze zijn als het ware de informatiemakelaars.

De algemeen directeur, Catherine de Bolle (België), verwelkomde ons gezelschap. Zij gaf het stokje vervolgens door aan één van de drie directeurs, de Nederlander Wil van Gemert, directeur 'Operations'. Deze nam ons op heldere wijze mee in hoe Europol functioneert en hoe de organisatie effectief is. Op een vraag uit onze kring schetste hij ook de zorg bij Europol over de gevolgen van een harde Brexit: het (tijdelijk?) doorsnijden van de samenwerking met het Verenigd Koninkrijk zou zeer ongewenst zijn. Deze discussie speelt zich dan ook op de achtergrond af bij de discussie over de Brexit. Hij schetste ook dat Europol rapporten uitbrengt over verschillende vormen van ernstige criminaliteit en terrorisme, naast trendrapporten. Veel daarvan is openbaar en is in te zien via de website. Vervolgens nam de leider van de Nederlandse verbindingsofficieren ons in zijn verhaal mee hoe het er in de praktijk aan toe gaat om via intensieve samenwerking met de collega's uit andere landen bij te dragen aan de bestrijding van criminaliteit en terrorisme. Op ons maakte hij, maar ook zijn medewerkster, een zeer competente indruk. Heel interessant was zijn toelichting op het overbruggen van cultuurverschillen tussen de landen, op zo'n manier dat je ervoor zorgt dat je elkaar snel en effectief helpt. Uiteraard werd ons, desgevraagd, het verschil uitgelegd tussen Interpol en Europol. Niet alleen door de grotere capaciteit van Europol (1200:600 medewerkers bij Interpol), maar ook door de ruimere taakstelling kan Europol effectiever optreden dan Interpol.

We stapten tevreden in de bus, op weg naar de afsluitende en zeer gezellige borrel in "De Posthoorn".

Reparatie pensioen van “oude” oud-parlementariërs?

Gerrit Jan van Otterloo, voorzitter Commissie Rechtspositie VOP

Wie zijn die “oude” oud-Parlementariërs? Dat zijn leden van de Tweede Kamer die vóór **1 januari 1996** de Kamer hebben verlaten.

De Commissie Rechtspositie van de VOP heeft een oude kwestie van een onrechtvaardige behandeling van deze voormalig leden van de Tweede Kamer weer opgepakt.

Wat gebeurde er op 1 januari 1996?

Op die datum werd voor de toen zittende leden de schadeloosstelling verhoogd en de onkostenvergoeding verlaagd. Netto had die operatie voor hen geen gevolgen. Maar voor de berekening van het pensioen waren de gevolgen wel groot.

Pensioen wordt immers berekend aan de hand van de zogenoemde Pensioengrondslag en die werd voor de zittende leden verhoogd door de verhoging van de schadeloosstelling. Maar voor de vóór dat moment vertrokken Kamerleden niet. Zo ontstond er een verschil in behandeling voor de berekening van de pensioenen vóór en ná 1 januari 1996.

Voorbeelden

De volgende voorbeelden maken dat duidelijk. Wim Deetman vertrok half december 1995 (vóór het kerstreces) uit de Tweede Kamer om burgemeester van Den Haag te worden. Ruud Vreeman vertrok half januari 1996 (het einde van het kerstreces) uit de Tweede Kamer om burgemeester van Zaanstad te worden. De pensioenaanspraken voor de jaren die Wim Deetman in de Kamer had gezeten werd berekend over het lagere bedrag aan schadeloosstelling, terwijl de pensioenaanspraken voor Ruud Vreeman werden berekend aan de hand van de per 1 januari 1996 flink verhoogde schadeloosstelling.

Opnieuw oppakken

Omdat er netto niets was veranderd in de inkomensituatie van Kamerleden, wordt dat door ons als een

onrechtvaardige behandeling beschouwd van de toen al vertrokken leden. Als Commissie Rechtspositie zijn wij bezig om deze zaak opnieuw op te pakken en ontvangen wij juridisch advies over hoe deze zaak te kunnen aanpakken.

In het reguliere overleg dat wij als Commissie Rechtspositie hebben met het departement en ABP/Apg, is door ons deze zaak aangekaart. Zoals altijd speelt dan de vraag hoeveel mensen het eigenlijk betreft en hoeveel de reparatie zou moeten kosten. Die reparatie kan overigens betreffen het herstellen van deze verschillen per nieuwe datum of in het meest verstrekende geval het verlangen van reparatie met terugwerkende kracht. Of het wat wordt, en wat het wordt, is natuurlijk altijd de (politieke) vraag.

Mail (vertrouwelijke) pensioengegevens!

In het kader van onze vervolgesprekken daarover zouden wij graag strikt vertrouwelijk van leden die dit aangaat, pensioengegevens ontvangen dan wel toestemming verkrijgen om hun pensioen te laten herberekenen op basis van de verhoogde grondslag. Deze voorbeelden zijn nodig om in de verschillende varianten de financiële gevolgen voor de individuen en de totale kosten van de reparatie te kunnen vaststellen.

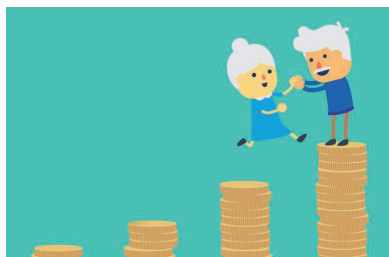
Mag ik u vragen mij de gegevens, dan wel de toestemming daartoe, te mailen aan: gjpvo@xs4all.nl? De Commissie Rechtspositie stelt uiteraard uw medewerking zeer op prijs, maar uiteindelijk gaat het natuurlijk ook om uw eigen belang en portemonnee.

Tenslotte

Wij weten dat onze pensioenen zo'n 11,2% achterstand hebben opgelopen als gevolg van de gehanteerde rekenregel. Dat is een ander probleem dat op een andere wijze moet worden opgelost.

Maar voor de individuele portemonnee kan deze door ons gewenste correctie betekenen dat alsnog die achterstand wordt weggewerkt. Dat zou mooi nieuws zijn!

'Waarom kan mijn pensioen niet gewoon omhoog?

Gouden speldje

In de bestuursvergadering van 7 november jongstleden heeft het bestuur besloten de suggestie door Jan-Willem van Waning gedaan tijdens de algemene ledenvergadering van 9 oktober jongstleden om een gouden speldje met Kamerblazoen voor (oud-)parlementariërs in te voeren, niet wordt gevolgd. Het bestuur zal derhalve niet overgaan tot het schenken van zo'n speldje aan (nieuwe) leden. Belangstellenden kunnen echter in het Kamerwinkeltje in de Statenpassage zo'n speldje natuurlijk wel zelf aanschaffen.

VAN HET POLITIEK DOCUMENTATIECENTRUM UNIVERSITEIT LEIDEN (PDC-UL): EEN BERICHT EN AANKONDIGING VAN EEN VERZOEK AAN DE LEDEN VAN DE VOP

Het Biografisch Archief van PDC is een unieke databank met gegevens over politici en landelijke bestuurders. Het bevat systematisch opgezette beschrijvingen van alle parlementsleden en bewindslieden van 1798 tot heden. Tot de opbouw van het bestand namen de Leidse hoogleraren Nico Cramer en Hans Daalder begin jaren zeventig het initiatief. Inmiddels is van zo'n 4000 personen een biografie opgenomen.

logo PDC-UL

Parlementair
Documentatie
Centrum

Onderzoek

Het bestand was in eerste instantie bedoeld voor wetenschappelijk onderzoek, bijvoorbeeld naar de maatschappelijke achtergrond van Kamerleden en ministers. Dat resulteerde in proefschriften van onder anderen Joop van den Berg ('De toegang tot het Binnenhof') en Ineke Secker ('Ministers in beeld'). Daarnaast werd bij vele andere studies en publicaties, zoals over de

Raad van State, volop gebruik gemaakt van gegevens uit het Biografisch Archief. Ook voor het proefschrift van Bert van den Braak uit 1998 over de Eerste Kamer bleek dit digitale archief zeer nuttig.

Recentelijk bewees het Biografisch Archief zijn waarde bij het schrijven van het gedenkboek van de Tweede Kamer ('In dit Huis') en bij analyses ten behoeve van de Staatscommissie parlementair stelsel (De 'Commissie Remkes').

Parlement.com

Inmiddels bleken ook anderen dan wetenschappers belangstelling te hebben voor de biografische gegevens, waarbij in de eerste plaats kan worden gedacht aan journalisten en diensten van beide Kamers. De komst van het internet maakte het bovendien mogelijk gegevens ter beschikking te stellen aan een breed publiek. Omdat het biografisch bestand voor een deel is opgenomen in de website Parlement en Politiek (www.parlement.com) is koppeling mogelijk met andere gegevens over het politieke bestel. Gedacht kan worden aan informatie over kabinetten, partijen en parlementaire data. De biografieën bevatten niet alleen personalia, maar proberen ook een beeld te schetsen van parlementair-politieke activiteiten. Zo worden bij bewindslieden tot stand gebrachte wetten vermeld en staat bij Kamerleden met welke onderwerpen zij zich bezighielden en welke initiatiefvoorstellen door hen werden ingediend.

Kwetsbaar

Het biografisch archief van PDC is niet alleen uniek, maar ook kwetsbaar omdat het op geen enkele wijze wordt gefinancierd uit publieke middelen en er tot nu toe geen structurele externe financiering mogelijk blijkt te zijn. PDC is daarom op zoek naar een duurzame oplossing om de continuïteit en dagelijkse actualisering te kunnen garanderen.

Onafhankelijke redactie

Bij het vormen en actueel houden van het bestand maakt de onafhankelijke redactie gebruik van openbare bronnen.

De in het archief beschreven personen hebben echter de mogelijkheid om zelf gegevens aan te vullen en/of te corrigeren. Ook oud-Kamerleden worden periodiek benaderd met de vraag actief mee te werken aan het vermelden van correcte gegevens. Dit zal ook de komende tijd weer gebeuren.

Verzoek

Als oud-Kamerlid kunt u binnenkort een verzoek van PDC verwachten om uw biografische gegevens te controleren en indien nodig aan te vullen. Voor vragen kunt u altijd contact opnemen met PDC via info@biografieën.com.

WELKE KAMERLEDEN VERDIENEN EEN BUSTE?

Uit: Trouw, 28 november 2018 door Marno de Boer, Wilma Kieskamp en Bart Zuidervaat

Vaste bezoekers van de Tweede Kamer kennen de beeldengalerij in de hal van het gebouw. Het valt nogal op, achttien wit marmeren bustes op een rij. Met politiek heeft het gezelschap weinig te maken.

De Kamer heeft 'sinds jaar en dag de bestendige beleidslijn' dat in het gebouw 'geen andere bustes, standbeelden en dergelijke worden geplaatst dan van gerenommeerde Nederlandse politici en eventueel van Nederlandse staatshoofden'. De beeldengalerij in de Statenpassage in de uitzondering op die regel.

De bustes zijn er in het jaar 2000 neergezet. Van een scherpe selectie was geen sprake. Wat op dat moment beschikbaar was en enigszins paste in het rijtje, werd vanuit depots van musea op transport gezet richting Den Haag. Op de site van de Tweede Kamer valt te lezen: 'De beelden hebben met elkaar gemeen dat ze uit wit marmer zijn gebeeldhouwd'. Daar is alles mee gezegd.

Nou vooruit, er zit wel degelijk een vleugje politiek aan de beeldengalerij. Thorbecke (bekend van de grondwetsherziening van 1848) is een van de achttien. Net als koningin Wilhelmina. Maar waarom schilder Johannes Bosboom een plek heeft in het Kamergebouw is niet geheel duidelijk. Dat geldt ook voor internist Pieter Klazes Pel en dichter Joost van den Vondel. In de loop der jaren zijn er enkele wisselingen geweest. Zo schrok SP'er Ronald van Raak zich in de zomer van 2003 een ongeluk toen hij op een van de sokkels de buste van Gerardus Bolland zag. Bolland was, aldus Van Raak, 'een antidemocraat en antisemiet'. Er kwam een onderzoekje naar de filosoof, waarna Kamervoorzitter Frans Weisglas besloot het beeld terug te sturen naar het museum.

Om onduidelijke redenen zijn op enig moment ook zeeheld Michiel de Ruyter en rijksbouwmeester Pierre Cuypers uit de galerij verdwenen.

Inmiddels zijn de achttien bustes niet meer te zien. Ze hebben plaats moeten maken voor de tentoonstelling 'Ik vier mijn stem!' over honderd jaar algemeen kiesrecht. Of ze ooit nog terugkeren is, gezien de naderende verbouwing van het Binnenhof, onzeker. Kamervoorzitter Khadija Arib beraadt zich nog.

Gemiste kans

Wie zich de afgelopen jaren heeft verbaasd over, en wellicht zelfs geërgerd aan de selectie beelden, is Willem Hendrik de Beaufort. Hij kwam in 1966 in dienst van de Kamer en vervulde tussen 1993 en 2004 de functie van griffier. In die periode was De Beaufort de rechterhand van de Kamer voorzitters Deetman, Bukman, Van Nieuwenhoven en Weisglas. Zijn halve leven ligt op het Binnenhof.

De beeldengalerij is wat hem betreft een klassiek geval van gemiste kans. Want waarom staan daar niet de bustes van grootheden die wél iets met het parlement te maken hebben? De Beaufort doet graag een eerste aanzet. Hij is niet op zoek naar politici die al een plek in de geschiedenisboeken hebben. Dus geen partijleiders of andere prominenten. "Juist de Kamerleden die veel hebben betekend maar nu dreigen te worden vergeeten, verdienen een buste", vindt hij.

Zijn lijstje: Siep Posthumus, Aart Geurtsen, Dick Dees, Ria Beckers, Henk van Rossum, Dien Cornelissen, Broos van Erp, Joop Wolf, Jacob Vellenga, Harry Notenboom, Karel van Rijckevorsel en Huub Franssen. En wie absoluut niet mag ontbreken, aldus De Beaufort, is Joop Voogd: "De vleesgeworden integriteit, idealistisch, maar nooit drammerig."

Dit rijtje is natuurlijk voer voor discussie. Daarom aan u de vraag: welk oud-Kamerlid verdient een plek in de beeldengalerij in de Kamer, en waarom? Reacties naar parlement@trouw.nl We komen er op 19 december in de laatste Plein 2 van dit jaar op terug.

WELKE NEDERLANDERS VERDIENDEN EEN BUSTE?

door Reinder van der Heide, in reactie op bovenstaand artikel in Trouw naar hun redactie gestuurd

‘De beelden hebben met elkaar gemeen dat ze uit wit marmer zijn gebeeldhouwd. Daar is alles mee gezegd.’ Aldus Trouw in het artikel ‘Welke Kamerleden verdienen een buste?’ van 28 november jongstleden (p. 9) over de inmiddels verdwenen beeldengalerij in de Statenpassage van de Tweede Kamer.

Dat daarmee alles is gezegd, klopt niet. De beelden moesten namelijk ook nog ongeveer van dezelfde grootte zijn...

Wat het vleugje politiek aan de beeldengalerij betreft, valt er eveneens veel toe te voegen. Niet alleen Thorbecke en koningin Wilhelmina, maar ook de stadhouders Frederik Hendrik en Willem II bemoeiden zich (te) graag met politiek... Ook Joost van den Vondel, van wie de buste geheel terecht vooraan in het midden stond, was politiek geëngageerd. Dat blijkt wel uit zijn tragedie ‘Palamedes, oft Vermoorde onnooselheyd’, een nauwelijks verholten allegorische aanklacht tegen prins Maurits als instigator van de gerechtelijke moord op Johan van Oldenbarnevelt, op een haar na 400 jaar geleden.

De schilders Bosboom en Rochussen, beiden bewonderaar van de door hun geflankeerde Vondel, interesseerden zich zeer voor de geschiedenis en politiek. Ze deden daar regelmatig schilderkunstig verslag van, onder meer door uitgaven van Vondel te illustreren. Pierre Cuypers, één van de drie voorvechters van de katholieke emancipatie en politiek dus zeer betrokken, al was het maar door de vele aanvallen die hij en zijn metgezellen: ‘erfgoed-ridder’ Victor de Stuers en schrijver Joseph Alberdingk Thijm – van wie ook een borstbeeld de Statenpassage sierde – te verduren kregen. Zijzelf wisten trouwens ook heel goed wat ‘uitdelen’ was.

Het genie Anna Maria van Schurman onderhield in haar tijd – zolang het duurde – warme contacten met zo ongeveer iedereen die er toe deed in Europa, niet alleen intellectueel en artistiek maar ook politiek. Op alle terreinen was haar invloed groot.

Michiel de Ruyter had als bijnaam ‘Der Staten Rechterhand en Redder van het gevallen Vaderlant’. Mij dunkt een ook politiek gezien niet onverdien-

stelijk man, nietwaar? Hetzelfde geldt voor Jan Hendrik van Kinsbergen, een zeeheld, wiens flottielje relatief succesvol opereerde tijdens de Slag bij de Doggersbank (1871), die overigens voor de Republiek een strategische nederlaag was. Van deze beide heren vallen – dit terzijde – twee wat grotere en fraaiere borstbeelden in de 'Haagsche Club - Plaats Royaal' te bewonderen.

In het artikel wordt gewag gemaakt van de politieke gezindheid van de uit de Kamer om die reden verbannen Gerardus Bolland, dus wat hem betreft: 'I rest my case'.

Jacobus Kappeyne van de Coppello was niet alleen raadslid in Amsterdam, gedeputeerde van Noord-Holland maar daarna ook nog vier jaar Eerste Kamerlid. Een loepzuivere politicus en volksvertegenwoordiger kortom.

Tot slot. Het sentiment van Willem Hendrik de Beaufort, oud-Griffier van de Tweede Kamer, begrijp ik wel. Het zou mooi zijn als er zoveel borstbeelden van verdienstelijke, recenter levende parlementariërs bestonden (quod non), die de Statenpassage eigentijdser zouden hebben gepavoi-seerd. Aan de andere kant: de bovengenoemde lieden zoals die zich van 2000 tot half 2018 in marmeren vorm in de Statenpassage ophielden, vormden met de overigen: de arts en hoogleraar interne geneeskunde Pel, de ontwerper ('designer') en meubelfabrikant Jansen, de dichter Hofdijk, de componist Hol, de uitgever, boekhandelaar, 'oprichter' en Artisdirecteur Westerman, de ingenieur, ondernemer en bouwer Van Hasselt, en de dominee-dichters Ten Kate en Beets een behoorlijk representatieve doorsnede van de Nederlandse bevolking door de eeuwen heen, zij het – toegegeven – een wellicht wat 'elitair' (o, horreur!) uitgevallen doorsnede. En helaas: het broze gipsen beeld van Icarus, dat achter de in 'eeuwig' marmer uitgevoerde erflaters als hun tegenhanger 'het vergankelijke' en 'de waan van de dag' symboliseerde, zou achter uitsluitend beelden van 20-eeuwse Tweede Kamerleden volkomen misplaatst zijn geweest.

Buitendien, en niet onbelangrijk in dit verband: die Statenpassage was destijds door de architect bedoeld om aan alle Nederlanders (en buitenlandse toeristen) doorgang te verschaffen door de Kamergebouwen – en niet alleen aan formele volksvertegenwoordigers, ambtenaren en hun gasten, zoals nu vanwege het vermaledijde terrorisme –. Zijn bedoeling was om de bevolking zo de gelegenheid te geven van nabij het hart van de democratie te kunnen zien en horen kloppen! Die achttien (inclusief de mythische Icarus in totaal 22) beelden van 'erflaters van onze beschaving' zijn mij altijd heel educatief en inspirerend voorgekomen.

OVERLEDEN

Wim Kok

Op 20 oktober 2018 is oud-premier en oud-PvdA-leider Wim Kok in zijn woonplaats Amsterdam op 80-jarige leeftijd in aanwezigheid van zijn vrouw Rita, kinderen en kleinkinderen overleden. Hij vervulde zijn diverse functies, als Tweede Kamerlid, fractievoorzitter, minister, minister-president en viceminister-president, in de periode 1986-2002. Kok was vanaf 2003 minister van staat (2003-2018).

Zie voor een In Memoriam van de hand van Jacques Wallage elders in deze Nestor (p.14).

Ina Muller-van Ast

Oud-Tweede Kamerlid Ina Muller-van Ast is op 91-jarige leeftijd overleden. Muller was van 1977 tot 1989 parlementariër voor de PvdA en viel destijds erg op door haar markante stemgeluid en „een grote bek” zoals ze het zelf eens noemde. Door haar recht-voor-zijn-raap-houding botste ze nogal eens met bewindslieden van CDA en VVD.

Muller maakte zich behalve om volksgezondheid ook druk om seksueel geweld tegen vrouwen. Zo maakte ze zich er sterk voor dat meer geld ging naar de opvang van vrouwen.

In 2014 werd ze op haar 86e in haar woonplaats Oss nog lijstduwer tijdens de raadsverkiezingen.

Jacqueline de Savornin Lohman

Oud-senator voor D66 Prof. Dr. Jacqueline de Savornin Lohman is op 24 november jongstleden, 85-jaar oud, overleden. Zij was van 1991 tot 1995 lid van de Eerste Kamer voor D66, waar zij woordvoester volksgezondheid, onderwijs en wetenschapsbeleid was. Goed ingevoerd op die terreinen, was zij een gewaardeerd Kamerlid.

VERSCHENEN BOEKEN

Wat komen jullie hier doen? Vrouwenkiesrecht tussen geloof, politiek en samenleving (1883-2013)

Inkijk in de geschiedenis van ruim honderd jaar vrouwen in de christendemocratie.

Auteur: onder red. van S. van Bijsterveld en H. van der Streek

Uitgever: Valkhof Pers

ISBN: 9789056254957

Prijs: € 22,50

De zijkant van de macht: waarom de politiek te belangrijk is om alleen aan mannen over te laten

Ploeteren voor plek voor vrouwen in de politiek. Praktische tips, verrassende inzichten, sprekende anekdotes.

Auteur: Julia Wouters

Uitgever: Balans

ISBN: 9789460038815

Prijs: € 20,99

Proeve van een verbeterde Grondwet

Deze Proeve van een verbeterde Grondwet bevat een wetsvoorstel voor een geheel herziene Grondwet, met een algemene en een artikelsgewijze toelichting. Het laat zich lezen als een kritisch commentaar op het Nederlands staatsrecht, gelardeerd met columns over staatsrechtelijke rariteiten.

Auteur: Huub Linthorst

Uitgever: Boom

ISBN: 9789462905368

Prijs: € 39,95

Over politieke correctheid

Wat de term 'politieke correctheid' nu precies betekent, daar heeft iedereen wel enigszins een idee bij, maar waar het voor de een een gebrek aan ruggengraat is, is het voor de ander een fatsoensnorm.

Auteurs: Gerben Bakker en Gert Jan Geling

Uitgever: Boom

ISBN: 9789024422548

Prijs: € 24,90

Dijk van Europa: kunnen we de Europese Unie nieuw elan geven?

Volgens de Franse president Macron zijn we vergeten dat Europa de moeite van het verdedigen zeer waard is. Maar wat is Europa, welk Europa moeten we verdedigen, en tegen wie? De EU roept in de publieke opinie veel ambivalente gevoelens op. Bij nationale regeringsleiders, Brusselse technocraten en politici van al dan niet populistische snit ligt een grote verantwoordelijkheid.

Auteur: Paul Tang

Uitgever: Atlas-Contact

ISBN: 9789045037325

Prijs: € 19,99

Waarnemer, adviseur, beslisser

Autobiografisch verslag dat de lezer voert langs parallelle, maar ook kruisende wegen in de wetenschap, het crisisdomein en de politieke wereld.

Auteur: Uri Rosenthal

Uitgever: Prometheus

ISBN: 9789044634730

Prijs: € 24,99

Rechtsorde en bestuur: Liber Amicorum aangeboden aan Piet Hein Donner

De bijdragen aan deze afscheidsbundel weerspiegelen de breedte en veelzijdigheid van Piet Hein Donner als jurist, adviseur, bestuurder, politicus en wetenschapper. Het bevat een keur aan beschouwingen over diverse onderwerpen op de terreinen van democratie, wetgeving, bestuurlijke verhoudingen, advisering en Europa.

Onder redactie van Bart Jan van Ettekovén, Jaap Polak, Gerard Roes, Luc Verhey, Ben Vermeulen, Leontine Weesing-Loeber en Arnold Weggeman

Uitgever: Boom

ISBN: 9789462905610

Prijs: € 49,00

Kerstboom in de Statenpassage en op de achtergrond de banieren die wijzen op de tentoonstelling 'Ik vier mijn stem'.

De redactie wenst u allen een gezond en goed 2019 toe.